

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

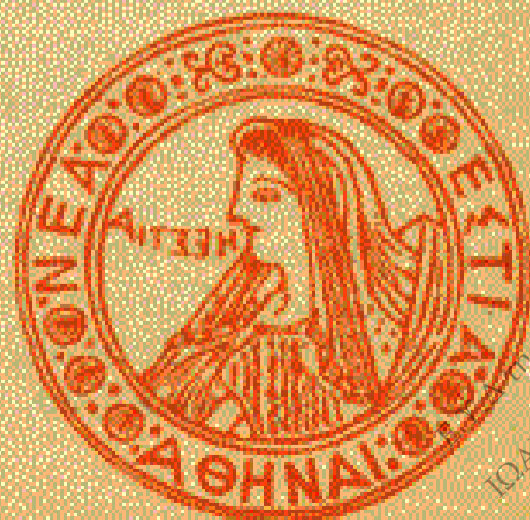
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

θυμάται τὸν ἀδερφὸ πού ξενοχτοῦσε στὰ πάρκα τῆ γοργόνα πού σίμωνε τὰ καίκια τοῦ Αἰγαίου [στὴν ἀγκαλιά της καὶ φιλοῦσε τοὺς ναῦτες.

Πότε θάρθουν τὰ Ὑδραϊκά τρεχαντήρια ἀπ' τὴ [Μπαρμπάρια,

τὴν ἄλλη Κυριακὴ ἀδερφέ κοιμήσου.
Καληνύχτα.

Ὁ κ. Κουλούρης πετυχαίνει τὸ δύσκολο ἀθλημα νὰ συντηρεῖ τὴν ἰσορροπία ἀνάμεσα στὴ λογικὴ κατασκευὴ τοῦ στίχου καὶ στὴ νοητὴ μεταφορὰ πού ἀξιώνει ἢ νέα ποίηση. Καὶ τὸ πετυχαίνει χωρὶς μόχθο καὶ χωρὶς ἀκροβασίες. Εἶναι αὐτὸ ἓνα δείγμα ποιητικῆς ὀριμότητος πού ἔχει καταχτηθεῖ — αὐτὴ φαντάζομαι μὲ μόχθο.

Κώστα Θρακιώτη: «Φωνὴ τῆς Εὐφορίας».

Παρακολούθησα τὸν κ. Θρακιώτη ἀπὸ τὰ πρῶτα του ποιητικὰ δῆματα καὶ θυμάμαι πὼς ἡ ποίησή του μοῦ εἶχε κινήσει τὸ ἐνδιαφέρον. Τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον μοῦ κίνησε καὶ τώρα μ' ὄλο πού θρῖσκω πὼς ὁ νέος ποιητὴς ταλαιπωρεῖται ἀπὸ μιὰ ἐγκεφαλικότητα ἀνίκανη συχνὰ νὰ μετασυσωθῇ λυρικά. Κάποτε μάλιστα τὸν παρασύρει σὲ στίχους ὅπως αὐτοὶ λ. χ.

Χωρὶς σκοπὸ δὲν δύναμαι νὰ ζῶ.
Δὲν δύναμαι νὰ ξαναρχίσω τὴ ζωή...

ἢ σὰν αὐτοῦς :

Καταχτήσαμε τὴν ἀγωνία μας
καὶ μορφώσαμε τὸ σταυρὸ μὲ τὶς πληγές μας.
Ὁχι, ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ὠραία.
Μὰ ὁ θάνατος κάνει ν' ἀποχτᾷ τὴν ἀξία της.

Ἡ ἀνάγκη νὰ πῶ τὸ ἐλάττωμα τῆς ποίησης τοῦ κ. Θρακιώτη μὲ ἐμπόδιζε νὰ σημειώσω ἀπ' τὴν ἀρχὴ πὼς ὁ λυρισμὸς του μᾶς παρουσιάζεται καὶ μὲ τὸ νέο λιγοςέλιδο βιβλίο του μὲ τὰ γνώριμά μας ἀπὸ τὰ προηγούμενα συστατικά του. Ἀδρότητα, ὑποβολή, ἀνησυχία, ἀπαντοχή — μὲ τὴ σουρντίνα μιᾶς φιλοσοφημένης ἐγκαρτέρησης πού προσθέτει, δὲν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὴ γοητεία της :

Ὡ ἐφτάχορδη φιλενάδα τῶν αἰώνων,
τεντωμένη στὸν ἀνοιξιὰτικο οὐρανὸ,
ξανοίγεις τοὺς δρόμους σου
πέρ' ἀπ' τοὺς θερισμένους καρπούς
σ' αὐτὴ τὴ σκληρὴ κι ἀνώνυμη γῆ,
πού ζεῖ γιὰ τὴν κατάχτηση τοῦ τραγουδιοῦ,
γιὰ τ' ἀνάμα καινούργιων ἀστρῶν.

Ὡστόσο θὰ παρατηρήσω στὸν κ. Θρακιώτη, πὼς αὐτὸ πού μᾶς προσφέρει σήμερα ὑστερ' ἀπὸ ἐνιά ὀλόκληρα χρόνια πού τὸν γνωρίζω ἀπὸ τὸ τελευταῖο του ποιητικὸ βιβλίο, εἶναι πολὺ λίγο — καὶ λειψό.

Ἄλ. Χ. Καίσαρη: «Ποιήματα».

Πολυτελέστατη ἐκδοσὴ σὲ χαρτί σπάρτο εὐτελέστατων «στίχων». Πολλὰ κεφαλαῖα, Ἐγώ, Ἐσύ, Ἐκεῖνος, Πλὴν, Σύν, Πορεῖες, τέρματα, ἀνορθογραφίες, ἐξολογιστικὲς, ἀγνοια βασικῶν

κανόνων τῆς δημοτικῆς, ἔλλειψη γούστου στοιχειώδους στὴ χρῆση τῶν λέξεων, αἰσθήματα ρηχὰ καὶ ἀνόητα — Θεέ μου, γιατί νὰ μὴν ὑπάρχει ἓνα Κακουργιοδικεῖο Ποιήσεως ;

Νίκου Στρατάκη: «Ὁ Δρόμος τῶν Ἀστρῶν».

Ὁ κ. Στρατάκης εἶναι Κρητικὸς καὶ εἶναι Συνταγματάρχης. Γράφει λοιπὸν ποιήματα. Εὐτόχημα εἶναι πού δὲν ἀδραξε τὴν ποίηση manu militare ἀλλὰ μὲ πολλὴ λυρικὴ διάθεση καὶ ἀδρότητα πού ἐνθουμίζει μᾶλλον τραχηλιά ἀρσακειάδας παρὰ σπηροῦνι. Τὰ τραγούδια του θὰ τὰ διαβάζομε μ' εὐχαρίστηση καὶ μὲ τέρψη πρὶν ἀπὸ τριάντα χρόνια σὲ Ἡμερολόγια ἢ στὰ ἐβδομαδιαῖα περιοδικὰ τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ...

Ἀγάπες ταξιδιάρικες, ἀγάπες μου παλῆς
στὸ στόμα νὰ φιλήσετε καὶ τὰ δικά μου χρόνια,
κι ἐλάτε νὰ ζεστάνετε τὶς πρωτινὲς φωνές
κι ὅς εἶναι πιὸ λιγότερο κι ἀπὸ τὰ χελιδόνια.

Τραγουδεῖ ὁ ποιητὴς. Μὰ θαρρῶ πὼς ὑστερ' ἀπὸ τοῦτο τὸ τετράστιχο ὁ ἀναγνώστης δὲ θὰ ἐπιμένει σὲ περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴν ποίηση τοῦ κ. Ν. Στρατάκη. «Μᾶς ἀρῆσει ἡ ποίηση αὐτὴ ὅπως μᾶς ἐρχεται ἐπὶ πτερύγων δυνατῆς πνοῆς καὶ εἰλικρίνειας, καθὼς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τῆς τέχνης ἀκολουθώντας τοὺς δρόμους τῶν ποιητικῶν ἀστρῶν...» γράφει στὸν προλογό του ὁ Στέφανος Δάφνης. Μὰ εἶπε ποτὲ στὴ ζωὴ του κουδέντα σωστὴ ὁ μακαρίτης ;

ΑΙΜ. Χ.

Πέτρου Χάρη: «Ἐλεύθεροι πνευματικοὶ ἄνθρωποι», χρονικὸ μιᾶς ταραγμένης ἐποχῆς.

Οἱ «Ἐλεύθεροι πνευματικοὶ ἄνθρωποι» εἶναι βιβλίο συναποτελεσμένο ἀπὸ ἀρθρογραφικὰ κείμενα γραμμένα ἀπὸ τὸν κ. Π. Χάρη κατὰ τὸ περασμένο ἔτος. Συνηθίζομε νὰ ἔχωμε τὴν ἰδέα ὅτι, γιὰ νὰ γραφῇ ἓνα βιβλίο, χρειάζεται προκαταβολικὸς καθορισμὸς τοῦ θέματος καὶ ταξινομήση σὲ κεφάλαια σύμφωνα μὲ τὴ βιβλιοκατασκευαστικὴ τεχνικὴ τῶν σημειώσεων καὶ τῶν δελτίων. Καὶ ὅμως, ὅταν πρόκειται γιὰ πνευματικὰ προβλήματα, ἓνας τέτοιου εἴδους ἐκ τῶν προτέρων σχεδιασμὸς καταντᾷ κάτι τὸ ὀλοκληρωτικὰ ἀντιπνευματικόν. Τὸ πνεῦμα συνηθίζει νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὴ στενὴ πλαισίωση σὲ συστηματικὲς ταξινομήσεις. Εἶναι πνοὴ πού δὲν ἔρει κανεὶς ἀπὸ πού ἐρχεται, μιλεῖ ὅταν θέλῃ καὶ σὲ ὅποιον θέλει καὶ προχωρεῖ μὲ τὸ ρυθμὸ πού ἔρει καὶ θέλει μόνο αὐτὸ τὸ ἴδιο. Δὲν ἐπιδέχεται κανένα ἀπολύτως διασμό. Ἡ ἐνότητα τῆς πορείας του εἶναι ἐσωτερικὴ καὶ χρειάζεται νὰ ἐρευνηθῇ γιὰ νὰ τὴν ἀποκαλύψῃ. Ἐδῶ ἐγκυβεται τὸ ἀπόκρυφο θέλημα, καὶ ἡ γόνιμη βαθύτητα κάθε γνησιοῦ πνευματικοῦ συνθέματος. Ὅμοια καὶ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Π. Χάρη, ὅσο κι' ἂν φαίνεται συνθεμένο ἀπὸ ξεχωρισμένα ἀρθρα, ἐμφυχῶνεται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἐνότητα τῆς βαθύτερης

καί πραγματικά γόνιμης πνοῆς. Κατανικά τῆ νέκρα τοῦ σχεδίου καί ἐπαληθεύει τὸ ρητὸ ποῦ λέει ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ζωὴ. Διαβάζοντας κανεὶς τὰ συνταξιθετημένα κείμενα χαίρεται τὸν ἐσωτερικὸ παλμὸ ποῦ τὰ ἐμφυχώνει. Δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ «ζωντάνια» ὡσάν ἐκείνη γιὰ τὴν ὁποία φλυαροῦν οἱ λαλίστατοι καὶ ἀντιπνευματικοὶ διαλαλητὲς τῆς στρατευομένης τέχνης. Ἡ ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Π. Χάρη μᾶς ἀνυψώνει ἀπὸ τὴν ἐλεεινὴ αὐτὴ κατὰπτωση καί, παρ' ὅλον ὅτι εἶναι ἀληθινὸ χρονικὸ μιᾶς ταραγμένης ἐποχῆς, μᾶς κάνει νὰ αἰσθανθοῦμε τὴ θαλπωρὴ ποῦ δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν περίπτωξη τοῦ γνήσιου καὶ κεκαθαρμένου ἀπὸ τὰ ἐποχικά πάθη πνεύματος. Κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι ἡ ἀναταραχὴ τῶν παθῶν φυγαδεύει τὸ πνεῦμα καὶ συσκοτίζει τὴ λάμψη τῆς ὠραιότητος καὶ τῆς ἀλήθειας. Ἀλλὰ εἶναι σὲ ἴσο βαθμὸ ἀληθινὸ τὸ ὅτι τὸ γνήσιο πνεῦμα φέρνοντας τὴν κατηρέμηση τῶν παθῶν μᾶς δωρίζει κάποια ραστώνη, μιὰν «εὐδαίμονα διατριβὴν», ὅπως ἔλεγαν οἱ παλαιοί, ποῦ ἔρχεται νὰ προσδώσῃ στὴν ψυχὴ τὴν πρωταρχικὴ τῆς εὐστάθειας καὶ ἡρεμίας.

Ὅταν ὁ κ. Π. Χάρης κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1946 ὕψωσε τὴ φωνὴ του μέσα στὸν ἀλαλαγμὸ τῶν μαινομένων ὁπαδῶν τῆς στρατευομένης τέχνης, ἀντίκρουσε ἀπὸ ὅλες τὶς κατευθύνσεις ἀμειλικτὴ ἐπίθεση καὶ ἐχθρότητα. Ὅλοι τοῦ εἶπαν ὅτι ἐζητοῦσε νὰ πάρῃ τὴ θέση ἑνὸς οὐδετέρου. Ἄφηναν τὰ ὑπονοηθῆ ὅτι κάποια δειλία, κάποιος ὑπολογισμὸς τὸν ἔωθε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης, καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ σὲ ἀπυρόδμητο ἔδαφος. Ἡ αἰτίαση ὁμοίως αὐτὴ ἐδείχτηκε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἰοκληρωτικὰ ἀσύστατη. Ὅποιος κάνει τέτοιους μικρόψυχους ὑπολογισμοὺς ἔχει τὴν πονηρίαν νὰ ἐπιλέξῃ τοποθέτηση ποῦ θὰ τὸν ἀσφαλίζει ἀπὸ τὸν κίνδυνον. Ἀλλὰ «ἡ τάξις» στὴν ὁποίαν ἔταξε τὸν ἑαυτὸ του ὁ κ. Π. Χάρης ἦταν ἡ ἐπικινδυνότερη. Καὶ τοῦτο δὲν συνέβηκε τυχαῖα ἢ ἀπὸ ἑνὰ λάθος ἐκλογῆς. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἀρχή, ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ ἀρθρογραφικὰ κείμενα ὁ κ. Π. Χάρης ἐπεσήμανε ὁ ἴδιος τὴ θέση του ὡς χῶρον συναγερμοῦ καὶ μαχητικοῦ ὀρμητηρίου. «Προπάντων θέλω νὰ διαλύσω τὴν πλάνη ὅτι στάθηκα ὡς τώρα στὴ μέση» διαβάζομε στὴν 11 σελίδα τοῦ βιβλίου του. «Μέση κατάσταση μπορεῖ νὰ ὑπάρχει πάντοτε στὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ. Ποτὲ ὁμοίως, ποτὲ στὴν πνευματικὴ», ἢ αὐτὴ σελίδα. Πραγματικὰ δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ μιὰ γνήσια πνευματικὴ τοποθέτηση, ἂν εἶναι γνήσια, νὰ θεωρηθῆ ὅτι κεῖται στὴ μεσότητά. Τὸ πνεῦμα ἐξ αἰτίας τῆς φύσεώς του, ὅπως καὶ ἡ ἀρετὴ, εἶναι πάντοτε «ἀκρότης». Μόνον ἴσως ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ λογικοῦ ὀρισμοῦ ἔμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ πνεῦμα μεσότητά, ἀπὸ ἀξιολογικὴ ὁμοίως ἀποψη, εἶπε παλαιὸς σοφός, εἶναι ἀκρότητα «ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸ ἀριστον καὶ τὸ εὖ ἀκρότης». Ἐκλέγοντας κανεὶς γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὴ μοῖρα τοῦ ἐλευθέρου πνευματικοῦ ἀνθρώπου, αὐτοῦ υποχρεώνεται νὰ σταθῆ στὴν ἀκρότατη κορυφῆ, νὰ ἀναλάβῃ τὸν κίνδυνον τῆς πάλης μὲ τὴν εὐτέλεια, τὴ μετριότητα καὶ τὴ δουλοφροσύνη. Ἡ θέση τὴν ὁποία εἶχε ἐπιλέξει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ὁ κ. Π. Χάρης

ἦταν ἀπροκάλυπτα μαχητικὴ καὶ ἐπιθετικὴ. Εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀντιμετώπισῃ ὅλους ἐκείνους ποῦ ἐζητοῦσαν νὰ ὑποδουλώσουν τὴν τέχνη σὲ ἀνομολόγητες σκοπιμότητες καὶ ἐπιδιώξεις. Τὸ ὅτι οἱ δουλωμένοι στίς δογματικὲς ἰδεολογίες διανοοῦμενοι ἐφρύαξαν ἐναντίον του, δείχνει ὅτι δὲν τὸν ἐθεωροῦσαν οὐδέτερο θεατὴ, ἀλλὰ ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον. Ὁ ἀγῶνας ποῦ ἀνελάμβανε ὁ κ. Π. Χάρης ἦταν ὁ σκληρότερος ἀνάμεσα σὲ ὅλους ὅσους εἶχε διεξαγάγει ἕως τότε.

Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ ἐπιδρομὴ τῶν «λύκων» ποῦ κατηφόρισαν ἀπὸ τὰ βουνὰ μὲ τὴ διάθεση νὰ σπαράξουν ἐκείνον ποῦ θὰ τολμοῦσε νὰ κρατήσῃ μέτωπον ἀπέναντί τους, «Πλάκωσαν τὸν τόπον χιόνια πολλὰ καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ ἔπεσαν λύκοι. Ναί, ναί, λύκοι. Κι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λύκους ἀποζητοῦμε νὰ διώξουμε μὲ τὶς φωνές μας, μὲ τὰ χουγιάσματά μας, μὲ τὰ βόλια μας—μὲ τὴν ὀρμὴ ποῦ μένει κρυμμένη στοὺς γνήσιους πνευματικοὺς ἀνθρώπους.» σελ. 17. Ἀληθινὴ ζούγκλα θηρίων ποῦ δὲν διστάζουν νὰ θέσουν σὲ ἐνέργεια «ἀντιπνευματικὲς πράξεις» ποῦ δὲν ἦταν ἀπίθανον νὰ «πρόχωρήσουν πέρ' ἀπὸ τὴν προσπάθεια τοῦ διασυρμοῦ» καὶ νὰ γίνουν ἐνδεχομενικὰ «πιὸ ἐπικίνδυνες κι' ἀπὸ τὶς δολοφονικὲς σφαῖρες». Γιὰ ὅλους αὐτοὺς, παρατηρεῖ ὁ κ. Π. Χάρης, ἡ μοναδικὴ ἀντιμετώπιση εἶναι ἡ παράδοση τῶν ὀνομάτων τους στὴ μνήμη τῶν ἀναγνωστῶν. Καὶ πραγματικὰ κανένα ἄλλο μέσο δὲν διαθέτει τὸ πνεῦμα ἐκτός ἀπὸ τὴν ἐγγραφὴ στίς δέλτους τῆς ἀθάνατης μνήμης. Ἐλλειψὴ πνεύματος σημαίνει προπάντων ἔλλειψὴ μνήμης, λήθη καὶ ἀμνημοσύνη. Σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πολεμικώτερα ἀρθρα του, τιτλοφοροῦμενο «Ἡ ἀγωνία μιᾶς ἐποχῆς» γίνεται ἡ προχώρηση πρὸς ἕναν ἀπροκάλυπτον ἀπολογισμὸ. Μὲ ἀνοικτὰ χαρτιά ἀντιμετωπίζεται ἡ δογματικὴ καὶ σοφιστικὴ νοοτροπία τῶν ἀρνητῶν τῆς ἐλευθερίας. Δείχεται πόσο σαθρὰ καὶ πόσο ὑποκριτικὰ ἦταν τὰ ἐπιχειρήματα ποῦ εἶχε ἐπικαλεσθῆ ἡ πολεμικὴ τῶν στρατευομένων. Ἀναλύοντας ὁ κ. Π. Χάρης τὴν οὐσίαν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καθιστᾷ φανερό τὸ ὅτι τὸ αἰσθητικὸ λειτούργημα, ὅσο κι' ἂν ἔρχεται σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ πραγματικότητα, μένει ἐξ αἰτίας τῆς δημιουργικότητάς του κάτι τὸ ξεχωριστὸ καὶ τὸ ἀσύγκριτον. Καθεμιὰ ἀπὸ τὶς λεγόμενες «ἰδεολογίες» τὴν παρομοιάζει μὲ κλοιδὸ ποῦ μᾶς φέρνει στὴν ἰδεολογικὴ δουλείαν καὶ στὴν ψυχικὴ νέκρωση, σελ. 81. Ἐνα τακτοποιημένον δόγμα ἔμπορεῖ νὰ φέρῃ τὴν εὐτυχίαν. Ἀναπόφευκτα ὁμοίως θὰ ἐξαφανίσῃ ὁ δογματικὸς κλοιὸς τὴν ἀναζήτησιν «τὸ δρόμον δηλαδὴ ποῦ φέρνει στὴν ἀνθρώπινην τελείωσιν» σελ. 84. Ἡ ἀγωνία τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἶναι, γράφει ὁ κ. Π. Χάρης, τόσο ὀδυνηρὴ «ἀκριβῶς γιὰτὶ δὲν παίρνει τὶς ἀπαντήσεις ποῦ ἀπαιτεῖ... οὔτε ἀπὸ τὴ νῆαν καὶ μεγάλην σοδιετικὴν κοινωνίαν». Κάθε ἰδεολογικὸ δόγμα, ἐπεκτεινόμενον στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης, ἐπιφέρει ἐπικίνδυνον ἀπλούστευσιν στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ συνεπάγεται γιὰ τὴν τέχνην ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

Στὸ ἀρθρον ποῦ ἀκολουθεῖ μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «Ἐνας εὐαίσθητος δείκτης» δείχεται, μὲ τὴν

παρουσίαση αὐτούσιων κειμένων δημοσιευμένων ἀπὸ ὁπαδοὺς τῆς στρατευομένης τέχνης, ἢ καταστρεπτικὴ ἐπήρεια ποὺ ἔχει ἀσκήσει ὁ ὑποβιβαζόμενος τῆς τέχνης σὲ ὄργανο ἀμεσης πολιτικῆς ἐνέργειας. Ἀπορεῖ πραγματικά κανεῖς, πῶς λογοτέχνες ποὺ εἶχαν στὸ ἐνεργητικὸ τους ἀξιόλογο παρελθόν, τὰ ἐκατάφεραν νὰ ὑποστοῦν τέτοιες ἀπροσδόκητες κατολισθήσεις. Φαίνεται ὅτι, νοθεύοντας ὁ καλλιτέχνης τὴν τέχνη του μὲ ἐξωαισθητικὲς σκοπιμότητες ἰδεολογιῶν, χάνει τὴ δημιουργικότητά του. Ἐργάζεται ὄχι πιά ὡς δημιουργός, ἀλλ' ὡς ἡμερομίσθιος μισθοφόρος καὶ τεχνόδουλος. Δὲν εἶχαν ἀδικῶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ὅταν ἔλεγαν ὅτι, χάνοντας κανεῖς τὴν ἐλευθερία του, χάνει τὴ μισὴ ἀρετὴ του. Φυσικὸ πιά ἦταν, ἐπειτα ἀπὸ τὴν τεράστια προδοσία ποὺ διέπραξε ἡ στρατευομένη τέχνη, νὰ τὴν ἀγνοήσῃ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινόν. Οἱ στρατευόμενοι καλλιτέχνες ἔχασαν πιά τὴν ἐμπιστοσύνη αὐτῶν ποὺ τοὺς διάβαζαν, γιατί κανεῖς δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ ἀνεχθῇ τὴν ὑποδούλωση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου σὲ ὑποπτές σκοπιμότητες. Ἡ τιμωρία, προσθέτει ὁ κ. Π. Χάρης, δὲν ἀργήσε νὰ συντελεσθῇ. Τὸ δυστύχημα ἦταν ὅτι ἡ τιμωρία αὐτὴ «ἀπλώθηκε σὲ ὅλη τὴν πνευματικὴ μας ζωή: ἡ δυσπιστία ποὺ τὴν κυκλώνει εἶναι ὁ πιὸ ὀδυνηρὸς κολασμὸς» σελ. 47.

Ἀνατρέχοντας ὁ κ. Π. Χάρης σὲ ἀναμφισβήτητα γεγονότα, καθιστᾷ φανερό ποῦ πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ πρώτη πηγὴ τῆς συγχύσεως καὶ σὲ ποῖο κατάντημα ὠδήγησε τὴν τέχνη ἢ ὑποδούλωσή της στὴν πολιτικὴ σκοπιμότητα. Περιγράφει ἐπειτα στὸ ἄρθρο του «Ὁλέθριος καλπασμός» τὰ τραγικὰ ἀποτελέσματα ποὺ συνεπάγεται γιὰ τὴ νέα γενεὰ ὁ ἐρεθισμὸς τῆς μὲ παρόμοια συνθήματα. Εἶναι ἡ περίφημη «ζωντανία» τῆς γενεᾶς τοῦ 40, ἓνας ἀσυγκράτητος καλπασμὸς τῶν νέων ἰδεολόγων ποὺ ἐδασκαλεύτηκαν ἀπὸ τοὺς «ὠργανωμένους λογοτέχνες» νὰ τριποδίζουσαν ἐπάνω σὲ ἓνα ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένο δρόμο, πνίγοντας μέσα τους κάθε τάση γιὰ σύγκριση, κρίση καὶ γνωριμία μὲ ἀνθρώπους καὶ πράγματα. Ὁ ὀπτικὸς ὀρίζοντας, ποὺ θέτει στὴ διάθεση τῆς νεολαίας ἢ διευθυνόμενη καὶ ὠργανωμένη πνευματικὴ ζωὴ, περιορίζεται τὴν ἐνατένιση τῶν νέων στὴν τελευταία μόνο δεκαπενταετία, τοὺς ὑποχρεώνει νὰ παίρνουν ὡς ὑπόδειγμα ὄχι τὴν ἐπαναστατικὴν διάθεση στὴ γενικότητά της, ἀλλὰ τὴ σοβιετικὴ κοινωνία καὶ τοὺς χωρίζεται μὲ περίφραγμα ἀπὸ τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τοῦ τόπου μας, παρουσιάζοντας κακόπιστες ἐρμηνεῖες τῆς πνευματικῆς ζωῆς ποὺ μᾶς ἐκληροδότησε τὸ παρελθόν. Δίπλα στὴ στρατευομένη τέχνη συναγωνίζεται γιὰ τὴ διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ στρατευομένη κριτικὴ, καταφεύγοντας σὲ πολύμορφους ἐλιγμούς ποὺ ἀρχίζουν μὲ παρασιωπήσεις καὶ ὑπεκφυγές, γιὰ νὰ καταλήξουν ἐπειτα στὴν ἀπροκάλυπτη προσαρμογή.

Σταματώντας γιὰ λίγο ὁ κ. Π. Χάρης τὸν ἔλεγχο, μᾶς δίνει μὲ τὸ ἄρθρο «Οἱ δύο πατρίδες» τὴ θεώρηση μιᾶς πολὺ σημαντικῆς γιὰ τὴν ἐλευθερία ἀπόψεως. Ἀντιμετωπίζεται ἡ ἀπορία ποὺ ἐρωτᾷ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβασθῇ ἡ

ἐννοια τῆς πατρίδας μὲ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ὅσο κι ἂν φαίνεται ὅτι ἡ ἀντιμετώπιση αὐτῆ στήνει μιὰ παγίδα, ἀρκεῖ μονάχα, παρατηρεῖ ὁ κ. Π. Χάρης, νὰ αἰσθανθοῦμε τί εἶναι πατρίδα, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι τὸ ἐπικίνδυνον ἀντιθετικὸ σχῆμα, ὄντας γέννημα τοῦ λογικοῦ στοχασμοῦ, ἐξαφανίζεται ὡς ἂν ἰστός ἀράχνης. Πατρίδα δὲν εἶναι κάτι ποὺ ἡμπορεῖ νὰ συλληφθῇ μὲ τὴν παρέμβαση ἐπιστημονικῶν ἐννοιῶν. Εἶναι μιὰ συγκίνηση ποὺ ξεπηδᾷ μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ. Ὁ χῶρος μέσα στὸν ὁποῖο γίνεται αἰσθητὴ ἢ καθαρὴ συγκίνηση ποὺ ἀποκαλύπτει τὴν πατρίδα, εἶναι, κατὰ τὸν κ. Π. Χάρη, οἱ σελίδες τῆς ἀληθινῆς λογοτεχνίας. Ἀπὸ καμιά μεγάλη λογοτεχνικὴ σελίδα δὲν λείπει «ἡ ἀγάπη στὴ γῆ» ποὺ εἶναι «συναισθηματικὴ κατάσταση ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη πανάρχαια... Ἡ γῆ ποὺ εἶναι κ' ἓνας στενὸς δρομάκος ἢ καὶ κάτι λιγότερο, ἓνας μικρὸς τάφος, ὑπάρχει σ' ὅλες τὶς λογοτεχνίες καὶ σ' ὅλες τὶς ἐποχές». Πνευματικὴ ἐκδήλωση καλλιτεχνικὴ «χωρὶς χρονολογία καὶ χωρὶς ἐθνικὸ πνεῦμα», σημειώνει ὁ κ. Π. Χάρης, δὲν ὑπάρχει. Παραδέχεται ὅτι ἐπιτελεῖται μετάβαση ἀπὸ τὴ στενὴ πατρίδα στὴν πλατεία, στὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν ξεχνᾷ ὅμως νὰ ὑπογραμμίσῃ ὅτι καὶ αὐτὴ τὴ μετάβαση «ἀπὸ τὴ μιᾶ ἐννοια τῆς πατρίδας στὴν ἄλλη, ἀπὸ τὴ στενὴ στὴν πλατεία κι' ἀπὸ τὸ μέρος στὸ ὄλο, ἀπὸ τὸ ἄτομο στὴν ἀνθρωπότητα τὴ βλέπουμε καὶ τὴ χαιρόμαστε περισσότερο στίς σελίδες τῆς μεγάλης λογοτεχνίας, ἐκείνης ἴσα-ἴσα τῆς λογοτεχνίας ποὺ βασίζεται πρῶτα στὸ μικρὸ χῶρο τοῦ ὀρισμένου τόπου καὶ χρόνου, στὸ χῶρο τῆς μικρῆς πατρίδας, τῆς μιᾶς πατρίδας» σελ. 62. Ἔτσι ἐπιτελεῖται ἡ σύνδεση τοῦ αἰωνίου καὶ τοῦ καιρικοῦ στοιχείου. Ὄντας συνυφασμένη ἢ συγκίνηση ποὺ αἰσθανόμαστε γιὰ τὴν πατρίδα ἀπὸ τὸ ἔσχατο δάθος τῆς μὲ κάθε γνήσια πνευματικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἐκδήλωση, δείχνει ὅτι ἡ ἀντίθεση ποὺ ἐμνημονεύθηκε προτύτερα ἀποτελεῖ σχῆμα ἐπινοημένο ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ σκέπτονται χωρὶς νὰ συναισθάνονται. Μιὰ πρόχειρη ματιὰ στὴν πραγματικότητά δείχνει ὅτι, ὅσο κι ἂν οἱ ἀνθρώποι τοῦ 1918 ἐνόμισαν ὅτι ὁ πρῶτος πόλεμος ἀνοίξε ὅλες τὶς πύλες γιὰ νὰ εἰσορμηθῇ τὸ διεθνιστικὸ πνεῦμα, ὁ δεύτερος πόλεμος «γύρισε τοὺς ἀνθρώπους στίς πατρίδες». Ὅπως εἶναι τὰ πράγματα σήμερα, διαπιστώνει ὁ κ. Π. Χάρης, ὅλοι τρέχουν στίς πατρίδες τους «Ὁ ἀνθρώπος, ἂν εἶναι νὰ γίνῃ ἀληθινὰ ἀνθρώπος, θὰ τὸ κατορθώσῃ μέσα στὴ μικρὴ πατρίδα, μὲ τὴ δυνατὴ συγκίνηση, ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ μεγάλη στὸ στενὸ χῶρο καὶ κοντὰ στίς πρῶτες ρίζες. Οἱ πηγές τῆς ζωῆς συγκεντρώνονται περισσότερο στὴ μικρὴ πατρίδα», σελ. 66.

Γυρίζοντας στὴ μελέτη τῶν νέων καταστάσεων, ὅπως ἀρχισαν νὰ διαμορφώνονται κάτω ἀπὸ τὴ σιδερένια πίεση τῶν πραγμάτων, σταματᾷ ὁ κ. Π. Χάρης μὲ τὸ ἄρθρο «Ἐλεύθεροι καὶ δούλοι» στὸ σημαντικό γεγονός ὅτι οἱ ἀληθινοὶ πνευματικοὶ ἀνθρώποι, παίρνοντας πιά ὑπεύθυνη θέση, ἐξεχώρισαν ἀπὸ τὴ φάλαγγα τοῦ πλήθους τῶν στρατευομένων δούλων. Οἱ ἀληθινὰ ἐλεύθερο

πνευματικοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶναι οὔτε οὐδέτεροι, οὔτε ζητοῦν νὰ σταθοῦν μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ καιροῦ. Μόνο ὁ ἀδούλωτος ἄνθρωπος εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πνευματικὸν του προορισμὸν καὶ νὰ προσφέρῃ τὴ μεγάλη θυσία.

Δὲν μένει ὁμως ἕως τὸ σημεῖο τοῦτο ὁ κ. Π. Χάρης. Ἀτενίζει μὲ θαρραλέο καὶ ἀπροκατάληπτο μάτι τὸ σύγχρονον κατάντημα τῆς τέχνης κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ δόγματος τῶν στρατευομένων. Σημειώνει ὅτι τὸ πάθος τοῦ σκατεινοῦ φανατισμοῦ ἔκαμε ἀδύνατη τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ καὶ τὴν ἀνάκληση στὴν ἐπικαιρότητα τῶν ἐπετειῶν τῶν μεγάλων πνευματικῶν γεγονότων. Προχωρεῖ ἔπειτα στὴν κατάδειξη τῆς μεγάλης φθορᾶς ποὺ ἐσημειώθηκε στὴ λογοτεχνία μας ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης θεομηνίας. Ἡ πολιτικοποίηση τῆς τέχνης ἔδωκε τὴ δυνατότητα σὲ ὅλες τὶς ἀσήμαντες μετριότητες, σὲ ὅλους τοὺς λησιμονημένους καὶ ἀποτυχημένους, νὰ ἐπιδράμουν στὴ φιλολογικὴ περιοχὴ, ἱππεύοντας στὸν κατασκελετωμένο Ἀχαρνόοντα τῆς ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς προσανατολισμένης λογοτεχνικῆς φλυαρίας. Ὅλο τοῦτο τὸ ἀπαίσιο πλῆθος τῶν λυμένων τῆς λογοτεχνίας, συνέρχεται, κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκφραση τοῦ κ. Π. Χάρη, σὲ «συλλαλητήριον» ἔχοντας παραστάτες του καὶ ὀρισμένους «ἀξιολόγους». Οἱ διαδηλώσεις τους θὰ ἦταν πολὺ διασκεδαστικὲς, ἂν ἔμεναν μόνο στὸ κωμικὸν τους μέρος. Δυστυχῶς γίνονται τραγικὲς, ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοὺς τὰ ὅσα ἀπ' αὐτὲς προκύπτουν ἀποτελέσματα. Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν, ἀηδιασμένον ἀπὸ «τοὺς στανιδοφόρους αὐτοὺς διαδηλωτὰς», ἐκυριεύθηκε ἀπὸ δυσπιστία καὶ ἐκήρυξε σὲ ἀγνοία τὴν λογοτεχνικὴ παραγωγή. Ἀλλὰ καὶ οἱ λογοτέχνες, ὅσοι πλησιάζουν τὴν πραγματικότητα, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὴν μετουσιώσουν σὲ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἀρχίζουν νὰ γίνωνται σκεπτικιστὰς. Θέτουν οἱ ἴδιοι στὸν ἑαυτὸν τους τὸ ἐρώτημα: «Ὡς ἐδῶ ποὺ ἔφτασα εἶμαι τάχα στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης ἢ πέρασα στὴν πολιτικὴν καὶ στὴν προπαγάνδα; Τὸ «γεγονός» ποὺ πολιτικῶς εἶναι ὀλόκληρον ἀληθινόν ἢ τὸ μέγιστον καὶ τόσο ἔντονον τὸ χρωμάτισε αὐτὴ ἢ ἐκαίνη ἢ σκοπιμότητα; Εἶδα καθαρὰ ἢ τὴν ἑπαθα;» σελ. 83.

Τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς θεομηνίας ποὺ ἐπροκάλεσε ἡ στρατευομένη τέχνη συνοφίζονται στὸ τελευταῖον ἀρθρον, μὲ τὸν ἀπολογισμὸν τῶν τριῶν ἐτῶν τῆς ἐλευθερίας. Οἱ στρατευόμενοι κραυγάζουν ὡσάν τὰ κοράκια, ὅτι ἔφεραν στὸ κέντρο τῆς ζωῆς τοῦ τόπου ὅλα τὰ ἐπίκαιρα, πνευματικὰ προβλήματα καὶ ὑποκρίνονται «τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους.» Ἀρκεῖ ὁμως νὰ ρίξουν μόνο μιὰ ματιὰ γύρω τους γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι «διαπληκτίζονται» μέσα σὲ ἓνα ἔρημον τοπίον, χωρὶς νὰ κατορθώσουν νὰ προσεγκύσουν μὲ τὶς φωνὰς τους τὴν προσοχὴ κανενός. Ὅσοι ἀπέμειναν φίλοι τῶν γραμμάτων ἀναγκάζονται νὰ στρέψουν τὰ μάτια τους στὴν ξένη πνευματικὴ κίνηση. Ἔτσι ἀναφαίνεται ἓνας μέγιστος κίνδυνος γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, πρὶν ἀπειλεῖ νὰ σαρώσῃ μαζί μὲ τοὺς ἐθελόδουλους καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι ἀπόμειναν ἐλεύθεροι πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν ἐπισήμανση τῶν ἀνησυχαστι-

κῶν τούτων συμπτωμάτων κλείνει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Π. Χάρη.

Ἐπροσπαθήσαμε στὴ σύντομη ἀνάλυσιν ποὺ προηγήθηκε νὰ καταστήσωμε φανερὰς τὶς κυριώτερες γραμμὰς τῶν σκέψεων ποὺ ἐξεφράσθησαν μέσα στὰ ἀρθρογραφικὰ κείμενα. Ἐλπίζομε νὰ ἐδείξωμε τὴν ἐσωτερικὴ ἐνωτικὴ διάρθρωσιν, ποὺ συνδέει σὲ ὀργανικὴ ἐνότητα τὰ νοήματα καὶ τὴν δραματικὴν πορείαν τοῦ στοχασμοῦ, ὁ ὁποῖος προχωρεῖ χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν ἐκφραστικὴν του θερμὴν καὶ χωρὶς νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ κεντρικόν θέμα. Ἐχρησιμοποίησαμε τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς δραματικότητος, γιὰ τὴν πραγματικὰ μέσα σὲ ὅλες τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου ὁ λόγος μένει δραματικὴ ἀντιμετώπιση καὶ διαλεκτικὴ ἀντίκρουση. Σ' αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἀδιάπτωτη συναισθηματικὴ ἀπόχρωση τοῦ τόνου ἐπάνω στὸν ὁποῖον εἶναι γραμμένα ὅλα τὰ ἀρθρα. Δὲν πρόκειται γιὰ ψυχρὴν καὶ ὑπολογισμένην ἐκ τῶν προτέρων κατάστρωση στοχασμῶν, ἀλλὰ γιὰ ἀντιπαράταξιν, γιὰ ὁμολογίαν ποὺ τὴ θερμαίνει ἡ πίστις στὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν. Αὐτὴ εἶναι ποὺ κάνει ὥστε ὁ λόγος νὰ μὴ χάνῃ ποτὲ τὴν αὐθορμησίαν του καὶ τὸ δυναμισμόν του, νὰ ξεπερνᾷ τὸ λεπτομερειακὸν καὶ τὸ ἀσήμαντον, ν' ἀκολουθῇ τὶς μεγάλας γραμμὰς τοῦ προβλήματος, χωρὶς νὰ ἐμπλέκεται σὲ φραστικὸν καὶ νοηματικὸν τεμαχισμόν. Ἐπάρχουν μέσα στὸ βιβλίον ἀρκετὰ κομμάτια ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τεθοῦν ὑπ' ὄψιν τῆς νεολαίας. Οἱ νέοι μας χρόνια τώρα ἀναζητοῦν πνευματικὴν τροφήν καὶ οἱ στρατευόμενοι λογοτέχνες τοὺς ρίχνουν, ἀντὶ γιὰ πνευματικὸν ἄρτον, λιθάριον. Τὸ ἀρθρον «Οἱ δύο πατρίδες» θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικὰ στὸς νέους ποὺ μαθητεύουν στὰ ἀνώτερα σχολεῖα καὶ ὁ ἀπόλογισμὸς τῆς ἐλεύθερης πνευματικῆς τριετίας εἶναι κατάλληλος γιὰ νὰ κινήσῃ σὲ βαθύτατον ἐπικαταλογισμόν ὅλους ἐκείνους ὅσοι αἰσθάνονται ἀνησυχίαν γιὰ τὸ πνευματικὸν τοῦ τόπου κατάντημα.

Εἶναι πλοῦσιοι ἀκόμη τὸ βιβλίον σὲ λεπτότατες παρατηρήσεις καὶ εὐστοχώτατες διαπιστώσεις. Ἀξιοπρόσεκτη καὶ ἀξιέπαινη εἶναι ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀντικειμενικότητά του. Δὲν ὀμφαλοσκοπεῖ γύρω ἀπὸ τὰ κατορθώματα μιᾶς μόνο οὐρανόπεμπτης γενεᾶς, ὅπως εἶναι ἡ μόδα τῆς ἐποχῆς. Δὲν διστάζει νὰ ἀντιμετωπίσῃ κριτικὰ τὴν τόσο διατεθρυλλημένην «ζωντανίαν», τὸ σκιαχτρο αὐτὸ μὲ τὸ ὅποῖον οἱ ἐπιτήδειοι τρομοκρατοῦν τοὺς ἀπλοϊκοὺς, παρ' ὅλον ὅτι πρόκειται γιὰ ἀπλήν λεκτικὴν ἀρθρωσιν κατὰλληλῃ νὰ γίνῃ ρυθμικὰ ἐπαναλαμβανόμενον συλλαλητηριακὸν σύνθημα. Προβαίνοντας σὲ γενικώτατες ἀναδρομὰς ὁ κ. Π. Χάρης, δείχνει ὅτι καὶ ἄλλες προγενέστερες γενεᾶς θὰ εἶχαν τὸ δικαίωμα, ἴσως περισσώτερον ἀπὸ τὴν σημερινήν, νὰ μιλήσουν μὲ ὑπερηφάνειαν γιὰ τὴν δικὴν τους πνευματικὴν συμβολὴν καὶ γιὰ τὴν στενὴν ἑπαφὴν ποὺ εἶχαν μὲ τὸ ἀναγνωστικὸν τους κοινόν. Ἐκεῖ ποὺ θὰ εἶχε κανεὶς νὰ σταματήσῃ παρακολουθώντας τοὺς καθ' ὅλα σωστοὺς στοχασμοὺς ποὺ διατυπώνονται στὰ ἀρθρογραφικὰ κείμενα, εἶναι ἢ κάποια εὐαισθησία ἐμπρός στὸ «κοινωνικὸν φαινόμενον». Εἶναι καιρὸς πιά νὰ ἀπαλλαγῶμε

ἀπὸ τὸ δόξος ἐμπρὸς στὸ φετίγη τοῦ κοινωνιολογικοῦ μας κομπογιαντισμοῦ, ποῦ ἐταλάνισε κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τὴ χώρα μας. Θὰ ἐποθεύσε ἀκόμη κανεὶς νὰ εἶχαν γίνει, προκειμένου γιὰ τὶς κριτικὲς παρατηρήσεις τὶς ἀναφερόμενες στὴ λεγόμενη «ἀκρα δεξιά», μερικοὶ διασταλτικοὶ περιορισμοί. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ δίνεται ἔδαφος ἐπάνω στὸ ὁποῖο θὰ ἦταν δυνατό νὰ στηριχθῆ τὸ μυθολόγημα ποῦ διαθρυλεῖ ὅτι τάχα στὸν τόπο μας ὑπάρχει μιὰ ὀργανωμένη πνευματικὴ ἀντίδραση. Τὰ πράγματα ἔχουν κάμει φανερό ἀπὸ ποῦ ἐκπορεύεται ὁ συστηματικὸς προπαγανδισμὸς τῶν αἱματηρῶν διαισθητῶν, τῆς ἐθελόδουλειας καὶ τῆς ἀνελευθερίας.

Τὸ κεντρικὸ μοτίβο τοῦ ὅλου ἔργου τὸ ἀποτελεῖ ἡ ἰδέα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Πολὺ ὀρθὰ ἔχει συμπλέξει ὁ κ. Π. Χάρης σὲ ἀδιάσπαστον ἐναγκαλισμὸ τὸ πνεῦμα μὲ τὴν ἐλευθερία, θεωρώντας καὶ τὰ δύο ἀπαραίτητους ὁρους γιὰ τὴν πνευματικὴ δημιουργία. Ὄντας ἡ καλλιτεχνικὴ ἐνεργητικότητα «κατ' ἐξοχὴν» πνευματικὴ ἐνέργεια, ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν κ. Π. Χάρη, τὴν πιὸ γνήσια ἐκδήλωση τῆς ἐλευθερίας. Γι' αὐτὸ δὲν ἔμπορεῖ νὰ νοηθῆ κατὰ κανένα τρόπο ἐπέκταση τῶν ὀρθολογιστικῶν μεθόδων, ποῦ ἐφαρμόζονται στὴ σχεδιακὴ οἰκονομία, μέσα στὴν περιοχὴ τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία, γράφει ὁ κ. Π. Χάρης, «ποῦ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ δύναμη τοῦ δημιουργοῦ, δὲν ὑπάρχει παρὰ ἔξω ἀπὸ κάθε ὀργανωμένη ἰδεολογία καὶ μακρὰ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν» σελ. 14. Ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία εἶναι «τὸ βάρυτερο χρέος τῶν γνησίων πνευματικῶν ἀνθρώπων». Ἀλλὰ μιὰ τέτλια ἀποδέσμευση ἀπὸ τὰ εἰδῶλα τῶν ἰδεολογιῶν δὲν ἰσοδυναμεῖ, ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ κ. Π. Χάρης, μὲ τὴν ἄλλοιφή κάθε συνδέσμου καὶ ἐπαφῆς μὲ τὴν πραγματικότητα, ὅπως τὴν δημιουργεῖ ἡ λαϊκὴ ζωὴ. Ὁ καλλιτέχνης ζῆ ἔντονα τὶς συγκινήσεις τοῦ λαοῦ, ὄντας εὐαίσθητος δέκτης τῶν διωμάτων τῆς ὀλότητος. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν, παρατηρεῖ ὁ κ. Π. Χάρης, «μᾶς πληροφορεῖ ὅτι πάντα προπορεύεται ὁ πνευματικὸς καὶ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς κ' ἔπειτα ἔρχεται ὁ πολιτικὸς» σελ. 38. Τὰ διώματα ὅμως τοῦ λαϊκοῦ συνόλου τὰ χρησιμοποιοῦν ὁ λογοτέχνης γιὰ νὰ προχωρήσῃ σὲ νέες ἀναζητήσεις, γιὰ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ περιεχόμενον τῆς ζωῆς, γιὰ «νὰ παρουσιάσῃ τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀρχή», γιὰ νὰ θέσῃ τέρμα στὴ μονότονη ἐπανάληψη ποῦ πτωχαίνοντας τὸν πλοῦτο τῆς ζωῆς τὴν κάνει ἀφόρητη. Δὲν ἀμφισβητεῖ κανεὶς ὅτι χρειάζεται ἀγῶνας μεγάλος γιὰ νὰ μείνωμε ἐλεύθεροι. Μέσα στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει κάποια διάθεση γιὰ ραθυμία, ποῦ τὸν κάνει νὰ νοσταλγῆ τὴν κατὰ προσταγὴν δράση, νὰ ζητῆ νὰ τοῦ δίνουν συνθήματα, μὴ θέλοντας νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐλευθερία του. Ἐνας τέτιος ἐθελόδουλος δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ ἐπιποθῆ τὴ συντριβὴ καθενὸς ποῦ θὰ τὸν παρωμοῦσε νὰ ἐγῆ ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς δουλείας. Οἱ φανατικοὶ τῶν ψευδοἰδεολογιῶν, οἱ «λύκοι» αὐτοί, ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ κ. Π. Χάρης, μοιάζουν μὲ τοὺς δαιμονιζομένους ποῦ φρίττουν καὶ στὴν ἀπλή ὑπόνοια ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπελευ-

θέρωση ἀπὸ τὰ εἰδῶλα καὶ ἀπὸ τὰ δαιμόνια. Ἀκριβῶς τέτιου εἴδους ἀφηνίασμα τῶν φανατικῶν, ποῦ θέλουν ὅλα νὰ τὰ «λογικοποιήσουν» σύμφωνα μὲ τὴ σκοπιμότητα τῆς πολιτικῆς, ἐπροκάλεσε τὸ ἐγερτήριο γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία στίλπισμα τῶν ἄρθρων ποῦ συναπαρτίζουν τοὺς «Ἐλεύθερους πνευματικοὺς ἀνθρώπους». Ὁ βίαιος τόνος τῆς πολεμικῆς μὲ τὸν ὁποῖον ἀντικρύστηκαν εἶναι ἓνα καλὸ σημεῖο. Σημαίνει ὅτι ὁ σκοτεινὸς δράκοντας τῆς ἐθελόδουλειας ἀνελευθερίας, ποῦ μισθοφορεῖ μισθωμένους σὲ ὑποπτες καὶ ἀντιπνευματικὲς σκοπιμότητες, αἰσθάνθηκε νὰ τὸν καίουν πύρινα δέλη καὶ ἐνοιώσε τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπερασπίσῃ τὴ σκοτεινὴ του ἐπικράτεια. Τίποτε ὅμως δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἀντισταθῆ στὴν πνοὴ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ὅσο κι' ἂν τὴν προπηλακίζουν οἱ ἐθελόδουλοι. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ποστρίδα, ἐπειδὴ ἦταν τὸ πανάρχαιο λίκνο τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ἀνεδείχθηκε πρωτοπόρος στὴν τέχνη καὶ στὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ ἐγκαινίασε γιὰ πρώτη φορὰ ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς καὶ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερία.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Π. Χάρη ἀξίζει νὰ διαδαστῆ προπάντων ἀπὸ τοὺς νέους. Αὐτοὺς καλεῖ νὰ συντρίψουν τοὺς κλοιοὺς τῶν ψευδοἰδεολογιῶν. Σ' αὐτοὺς δείχνει τὸ δρόμο τῆς ἑλληνικῆς ἀρετῆς, δυναμώνοντας μέσα στὴν ψυχὴ τους τὴ θίψα γιὰ τὴν πνευματικὴν ἐλευθερία, γιὰ τὴν ἀνθρωπινὴ ἀξιοπρέπεια καὶ γιὰ τὴν ἀνδρεία. Μέσα σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἑλληνικὴ νεότης συσπειρωμένη στίς τάξεις τοῦ ἔθνικοῦ Στρατοῦ προσφέρει τὸ αἷμα τῆς γιὰ νὰ διώξῃ μακρὰ τὴν ἀπειλὴ τῆς ὑποδουλώσεως, τὸ ἀγῶνισμα γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας ἀλώδητης ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τῶν ψευδοἰδεολογιῶν ἀποτελεῖ τὴν ὀλοκλήρωση ἑνὸς ἀγῶνα ποῦ αἰῶνες διεξάγει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὡς πνευματικὴ κοινότητα ἐπάνω στὰ δοξασμένα χώματα τῆς αἱματόδρεκτης γῆς μας, τῆς μικρῆς καὶ στενῆς πατρίδας μας, ὅπως λέει ὁ κ. Π. Χάρης. Τὸ κήρυγμα γιὰ τὴν πνευματικὴν ἐλευθερία, ποῦ εἶναι πηγὴ κάθε ἄλλου εἴδους ἐλευθερίας, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀπαιτεῖ μαχητικότητα καὶ ὁρμὴ, ἀπευθύνεται στὴ νεότητα. Τὴν καλεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπέρτατη διακινδύνευση τῆς θυσίας στὴν ὁποία μόνο ἓνας πνευματικὰ ἐλεύθερος καὶ ἀνδρεῖος ἔχει τὸ θάρρος νὰ ἐκθέσῃ τὸν ἑαυτὸ του. Δὲν ἦταν κανένας ἀσήμαντος, ἀλλὰ ὁ προφήτης τῆς Δελφικῆς σοφίας, ὁ Πίνδαρος, αὐτὸς ποῦ εἶπε «Ὁ μέγας δὲ κίνδυνος ἀναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει».

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ Κ' ἘΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Μεγάλῃ ἀναταραχῇ στίς φιλολογικὲς καὶ χρονολογικὲς στήλες τῶν Ἀθηναϊκῶν ἔφημερίδων: ἡ ἱδρυση τοῦ νέου λογοτεχνικοῦ σωματείου ποῦ μαζί μὲ πολλὰ ἄλλα θὰ ἐπιδιώξει καὶ τὴν προστασία τῶν λογοτεχνικῶν συμφερόντων μὲ τὴν καλὴ λειτουργία ἑνὸς Λογοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ κ. Σπ. Μελεᾶ καὶ ἡ βλαίη πολεμικῆ του, ἡ ἀναδημοσίευση τῶν ἀντεθνικῶν κειμένων ποῦ ἔγραψε μόλις ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα οἱ Γερμανοί, καὶ